

קהל עדת ישורון

ירושלים

בס"ד

שעור מורה מורינו הרב יהודה גנס שליט"א שבת נצבים תשע"ו:

הערות בדיני הסליחות

בדין י"ג מדות ביחיד

- א. נחלקו הראשונים האם מותר ליחיד לומר י"ג מדות, שדעת רב נתן¹ והרשב"א² ותרודה"ד³ לאסור, ומאידך דעת רבינו יונה⁴ והטור⁵ להתיר, ולהלכה פסק השו"ע⁶ שאסור ליחיד לומר י"ג מדות, אא"כ אומרם בנגון ובטעמים כקורא בתורה.
- ב. וסברת האוסרים היא, שי"ג המדות הינם בכלל דבר שבקדושה שאינו נאמר בפחות מ"י⁷.
- ג. ויש לדון האם צריך שי' יאמרו ביחד את י"ג מדות, או שדי שי' ש' שמתפללים בביהכ"נ⁸.
- ועיין בתשו' הגרש"ז אויערבאך⁹ זצ"ל שכתב שצריך י' ביחד שיאמרו את הי"ג מדות ולא די שיהיו י' בביהכ"נ¹⁰.

בדין הסליחות שנאמרות בלשון ארמי

- ד. עוד מצינו שסליחות הנאמרים בארמית אינם נאמרים ביחיד, וטעם הדבר הוא משום שאין מלאכי השרת מכירים בל' ארמי, והמתפלל ביחיד צריך שמלאכי השרת יכניסו את תפילתו לפני הקב"ה.
- ה. וגם בזה יש להסתפק כנ"ל האם צריך לאמרם ממש בציבור, או שדי שיהיו עשרה מתפללים, ועיין בתשו' הגרש"ז א זצ"ל שציידד להקל בזה¹¹, וכן המנהג בזה בהרבה מקומות, אולם למנהגנו שאומרים הציבור יחדיו יוצאים בזה ידי מכל ספק¹².

¹ הביאו הטור או"ח סו"ס תקס"ה.

² בתשובותיו חלק א' סימן רי"א.

³ סימן ח'.

⁴ הביאו האבודרהם והב"י שם..

⁵ שם.

⁶ ס' תקס"ה סעיף ה'.

⁷ וצ"ב מדוע בקשה שהקבה יתנהג עמנו בהנהגת י"ג מדות חשובה כדבר שבקדושה, דלכא' דבר שבקדושה הוא קידוש שמו יתברך, ותפילה על גילוי כבודו היא דבר שבקדושה שאינו נוהג אלא ב', אולם מדוע בקשה שהקב"ה יתנהג עמנו בדרכי טובו היא דבר שבקדושה. אולם פשוט דלק"מ שגילוי רחמיו יתב' הם גילוי כבודו, והבקשה שהקב"ה יגלה טובו וחסדו עמנו היא היא בקשה על כבוד שמו.

⁸ הדנה לענין דבר שבקדושה בעלמא הדין הוא שבעי' י' שיאמרו ביחד [וכמש"כ הרשב"א בחי' בברכות דף כ"א: עיי"ש], ומאידך לענין קדושת יוצר וקדושת ובה לציון הנאמרת בדרך סיפור דברים כתבו הפוסקים בשם הפר"ח שדי שי' א' בביהכ"נ, וצ"ע איך הדין לענין י"ג מדות.

⁹ הובאה בס' הליכות שלמה פרק א' הערה ו'.

¹⁰ וסברתו בזה פשוטה דכאן אין זה סיפור דברים אלא בקשה גמורה וכעין קדיש.

¹¹ דכאן אין הטעם משום דבר שבקדושה, אלא דבעי' תפילת ציבור, וסוף סוף מתפללים כל הציבור.

¹² צ"ב האם זהו טעם המנהג לאמרם יחדיו.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

מי שאינו מוצא מנין לסליחות אלא קודם חצות הלילה מה יעשה

- ו. ונשאלתי במי שבידו לומר סליחות בציבור קודם חצות הלילה או ביחיד בבוקר, מה יעשה [האם עדיף תפילה בציבור אף קודם חצות הלילה, או שבכל אופן אין לומר סליחות קודם חצות].
- ז. והנה במ"ב¹³ כתב וז"ל: "אין לומר קדם חצות לילה שום סליחות ולא י"ג מדות בשום פנים לעולם חוץ מביום הכיפורים", ומבואר בדבר דאין להקל בזה כלל [ובברכי יוסף בשם המקובלים כתב בזה דברים נוראים דהעושה כן "הוא מקצץ בנטיעות וזה מעשה רע ומר"], אשר לפי"ז נראה פשוט דעדיף לומר סליחות ביחיד אחר חצות מאשר לאמרם בציבור קודם חצות¹⁴.

בענין אמירת בקשת "מכניסי רחמים"

- ח. והנה מנהגנו לומר בסליחות את בקשת "מכניסי רחמים", והמהר"ל בספרו נתיבות עולם¹⁵ תמה על זה שהלא מעיקרי האמונה הוא שאין להתפלל אלא להקב"ה ולא לזולתו ואיך מותר לבקש מהמלאכים שיתפללו עבורנו.
- ט. ובשו"ת חת"ס¹⁶ כתב שמנהגו לחוש לדברי המהר"ל ולא לומר את פיוט זה אלא להאריך בנפ"א עד אחר שיאמרו הציבור את פיוט זה, אולם בפזמון שאומרים הציבור יחדיו מנהגו לאמרם עם הציבור, והן א-ל-כביר לא ימאס ודילוגו עלי אהבה¹⁷.
- י. ואמנם תמיהת המהר"ל היא גם על בקשת ברכוני לשלום הנהוגה בשירת שלו' עליכם בליל שבת, ועל פזמון "מידת הרחמים עלינו התגלגלי ולפני קונך.."¹⁸, ועל פזמון "שלש עשרה מדות האמורים בחנינה.." וכדו'.
- יא. אולם כבר עמד על זה בספר תניא והביא שכתב רבינו אביגדור שאין חשש בדבר, וכדמצינו במדרש שיר השירים על הפסוק השבעתי אתכם: "אומרת כנסת ישראל למלאכים העומדים על שערי תפלה ועל שערי דמעה הוליכו תפילתי ודמעתי לפני הקב"ה ותהיו מליצי יושר לפניו שימחול לי על הזדונות ועל השגגות", הרי מפורש שמותר לבקש מהמלאכים שיכניסו התפילה לפני הקב"ה, וכך הוכיח מעוד כמה מקומות¹⁹, עייש"ה, וכך בס' שדי חמד²⁰ האריך בזה והביא משו"ת שמש צדקה ועוד שהאריכו ליישב המנהג כנ"ל.

¹³ סימן תקס"ה ס"ק י"ב.

¹⁴ ואמנם כתבו דבפולין היו שנהגו להקל בזה אחר סוף האשמורה הראשונה, אולם היכא דלא נהוג לא נהוג.

¹⁵ נתיב י"ב.

¹⁶ או"ח סימן קס"ו.

¹⁷ ומתבאר א"כ שהחת"ס לא שינה חלילה את המנהג אלא לעצמו ביחיד חשש ולא אמר.

¹⁸ וכאשר תמה בזה בקרבן נתנאל בסוף ר"ה.

¹⁹ והנה הוכיח שם מדברי הגמ' בסנהדרין מ"ד: "לעולם יבקש אדם שיהיו הכל מאמצים את כוחו ואל יהיו לו צרים מלמעלה", וכן הוכיח ממה שנאמר "אם יש מלאך מליץ אחד מני אלף..", ולא זכיתי להבין את ראיות אלו, דלא מצינו שם שמבקש מהמלאך, אלא שמבקש מהקב"ה שיהיו הכל מאמצים את כוחו, ועיין.

²⁰ מערכת ראש השנה סימן א' סעיף ב'.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

יב. ותורף הדברים הוא שאסור לעבוד ח"ו לבריה זולת הבורא, אולם כשם שמותר לאדם לבקש מחבירו שיתפלל עליו [וכמו שאמרו חז"ל שמי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם וכו'], כמו"כ מותר לבקש מהמלאכים שימליצו בעדינו ויכניסו תפילתנו.

האם מותר לבקש מהנפטר שיהיה מליץ יושר עבורנו

יג. והנה לענין בקשה מהמתים כתבו הפוסקים²¹ בשם המהרי"ל²² שאל ישים מגמתו אל המתים, אלא יבקש מהקב"ה בזכות הצדיקים שוכני עפר.

יד. ומבואר מדברי המהרי"ל והפוסקים שאסור לבקש מהנפטר שיהיה מליץ יושר עבורנו. [ומה שנהגו רבים בהלויות לבקש מהנפטר שיהיה מליץ יושר וכו', לכאן למהרי"ל והפוסקים הוא שלא כדין].

טו. ואמנם צ"ב מה בין זה לבקשת מכניסי רחמים וכדו' שנהגו לאמרם.

ושמא סברת המהרי"ל שבנפטר שמצנו בו איסור מפורש שלא להיות "דורש אל המתים" הדבר חמור יותר והדבר נאסר.

טז. אולם ידועה התמיהה על דברי המהרי"ל מדברי הגמ' במסכת סוטה²³ שכלב בן יפונה השתטח על קברי האבות וביקש מהם "אבותי בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים"²⁴, הרי מוכח לכאן שאין איסור בדבר, וצע"ג.

יז. ואמנם יש מן האחרונים שחלקו על המהרי"ל והתירו לבקש מהנפטר שיהיה מליץ יושר, [וכמש"כ בפמ"ג שם שכן נראה מהתפילות הנדפסות בס' מענה לשון, ועיין שו"ת מנחת יצחק²⁵ שהאריך בזה²⁶], וצע"ל למעשה.

²¹ בא"ר ובמ"ב ובשאר האחרונים בסוף סימן תקפ"א.

²² בהל' תענית.

²³ דף ל"ד:.

²⁴ וכעין זה מצינו בתענית ט"ז, עיי"ש ובעוד מקומות.

²⁵ חלק ח' סימן נ"ג.

²⁶ וע"ע מראי מקומות בנידון בס' פסקי תשובות שם בס' תקפ"א.